

Observatoriul este de done ori in septimana, mercuria si sambata.

Pretului

pentru Sibiu pe 1 anu intregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu posta in lăintrulu monarchiei pe 1 anu intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 anu 10 fl. s'au 22 franci, pe 6 luni 5 fl. s'au 11 franci; — numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Ori-ce inserate, se platescu pe serie s'au linia, cu ltere merunte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la adon'a si a trei'a câte 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu. Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adreseate de a dreptulu la Redactiunea Diariului Observatoriulu in Sibiu.

Nr. 38.

Sibiu, 12/24 Maiu 1879.

Anulu II.

Cuventarea

Es. Sale Metropolitului Mironu Romanulu tinuta in casa Magnatiloru la 13 Maiu 1879 cu ocaziunea desbaterei proiectulu pentru introducerea limbii magiare ca studiu obligatu in tote scolele poporale.

Este lucru cunoscutu, ca inainte cu vre-o trei luni, pre candu acestu proiectu de lege ce se afla in desbatere, se publicase prin diarie asia precum era formulatu pe atunci, dintre nationalitatele nemagiare ale patriei, mai virtosu romanii au fostu aceia in cari s'au desteptatu temeri seriose relative la tendenti'a acestui proiectu si la modalitatele esecutarei lui. Este sciutu totuodata, ca ingrijirile cari s'au nascutu din acesta cauza, au fostu productulu opiniunei, ca si cum proiectulu ar avea de scopu a introduce pe terenulu instructiunei publice mesuri generale, de natura ca se nu fia respectate intru nimicu obstacolele practice inpreunate cu educatiunea, fara de a se simti vre-o necesitate a acestei legi, care pede-o parte ar altera autonomi'a eclesiastica, er' de alta ar inpedeca cultura concetatiuniloru nemagiaru, ce ar trebui se corespundia la lipsele loru reale; in fine ca acelea ar fi in armonia perfecta cu pretensiunile opiniunei publice magiare, ce se manifesta cu atata fervore si alu caroru intielesu este ca: locuitorii patriei de nationalitati nemagiare se fia contopiti in elementulu magiaru chiaru si prin midioluce violente.

Nu se pote nega, ca proiectulu originalu luat in acestu intielesu au perdutu forte multu din acelu caracteru acutu, atatu prin declaratiunile coprinse in motivarea d. ministru de culte si instructiune publica, precum si prin nou'a formulare adoptata in camer'a deputatiloru, de si acesta noua formulare cu privire la restrictiunile destinate pentru confessiunile religiose ale locuitoriloru nemagiaru, pe alocurea sunt cu multu mai aspre decatu cele din proiectulu originale alu ministrului. De alta parte inasa erasi nu se pote nega, ca si dupa acestea corecturi ce se vedu in proiectulu venitu la inal'ta casa a magnatiloru, totu se mai coprinde mesuri de acelea, care potu se insufe mari ingrijiri nationalitatiloru nemagiare din acesta patria.

Fiindu eu unulu dintre aceia, cari am indrasnitu mai dinainte a ne ridicu vocea plina de ingrijire insuflata prin acestu proiectu de lege,

de si numai intre marginile lealitati, imi tinu si acuma de o datorintia patriotica a'mi ridicu vocea in desbaterea generala a acestui proiectu de lege.

Mi pare forte reu ca press'a magiara m'au intimpinatu din acesta cauza cu prepusuri si insinuatiuni, ca si cum adeca toti cati cutedia a vorbi in contra introducerei limbii magiare in sensulu acestui proiectu de lege, o ar face acesta din ur'a ce o au in contra limbii magiare, seu tocmai si pentru aceea, ca loru le ar lipsi sentimentele patriotice si ca ar tinde la nisce scopuri, care s'ar afla afara de fruntariile statulu magiaru. Mai inainte de tote trebuie se protestediu contra ori caroru insinuari de natur'a acestora.

Nu vreau se infruntu astadata suspiciuni de acestea nefundate si totuodata vatamato're, nu voiescu acesta mai virtosu din acea cauza, pentru ca eu le consideru puru si simplu de productulu unei iritatiuni, la care sunt supusi, nu intru atata adeveratii magiaru de sange puru, catu cu deosebire acei magiaru noui, cari conduc press'a. Acesta specialitate de magiaru se irita totu-deauna, candu vede ca altii nu sunt aplecati a ii imita pe ei, adeca a'si renega originea si conecsiunile nationali, si apoi a se alatura la nationalitatea carea in viati'a publica joa rolulu principale.

De altcum in ceea ce priveste modest'a mea persona, eu fatia cu ori ce insinuari, am curagiulu a me provocu la toti aceia, cari mi cunosc mai de aproape trecutulu si anume modest'a mea activitate pe terenulu vietii nostre constitutionale, precum si pe cea desvoltata in viati'a publica in anii precedenti. Tota activitatea mea au fostu indreptata intr'acolo, ca unitatea, integritatea si constitutiunea statulu ungurescu se fia asigurata, totu-odata pacea si prosperitatea interna ca un'a din conditiunile principali ale ei, cum si concordia a fratiessa intre concetatiunii terei de diverse nationalitati si confessiuni, se fia conservata si respective restaurata pe bas'a echitati.

Eu nu primescu acestu proiectu de lege nici asia precum este formulatu acuma, pentru ca nu'lu affu nici folositoru, e lipsitu de scopu si se afla in contradicere cu spiritulu timpului. Dicendu acestea, imi respicu intim'a convictiune a sufletulu meu patrioticu, sentimentele mele sincere, amicabile si insocite de profundu respectu, cu care am fostu

totu-deauna catra limb'a si nationalitatea magiara si catra ide'a statulu ungurescu.

Am atinsu in-catva si mai susu, ca eu fatia cu acestu proiectu de lege mi-am descoperitu temerile mele cu alta ocaziune, si anume atunci candu am supusu in numele bisericii gr.-or. romanesce prea umilit'a representatiune la prea inal'tulu tron. Manecandu dela acea prea umilita representatiune, sustinu si acuma cu pucine esceptiuni argumentele coprinse in aceea contra acestui proiectu de lege modificatu; era ca se nu ostenescu atentiunea inal'tei case cu rationamente mai lungi, imi permitu a citi argumentele coprinse in acea representatiune. Sci ce e dreptu, ca coprinsulu aceleia este cunoscutu in generalu, pentru ca s'au tramisu si la acesta inal'ta casa; dar' fiindu-ca ele imi intregesc cuventarea, imi voiu permite a da lectura la puncte singuratici din ea. (Citesce.)

Fatia cu nou'a formulare a proiectulu de lege, argumentulu adusu in prea umilit'a representatiune cu privire la destituirea docentiloru confessionali cade de sine. Din contra inasa, totu cu privire la nou'a formulare a proiectulu sunt silitu a reflecta in interesulu autonomiei bisericesce, ca prin acestu nou proiectu dreptulu auctoritatiloru scolastice legale din bisericile autonome suferu forte mari restrictiuni, er' mai virtosu lovesce greu si preste totu in demnitatea auctoritatiloru superiori bisericesce prin aceea, ca valorea diplomeloru care sunt a se da la candidatii de docenti are se depinda dela subscripsiunea inspectoriloru scolastici.

Restrictiuni ca acestea sunt in totu casulu totu atatea testimonii de prea pucina incredere in ordinariatele bisericesce. Pote fi ca acesta se intempla numai din cauza, ca unii din trensi isi ridicaseru vocea contra proiectulu de lege; atata inse nici-decum nu este de ajunsu, ca cineva se traga la indoiala respectulu homagiale alu auctoritatiloru bisericesce catra legile sanctionate. De altcum inse, dreptulu de controla alu ministrului de instructiune publica si alu organeloru sale fatia cu scolele confessionali nu este vatamatu. Deci deca preste tota asteptarea vre-o societate bisericesca nu ar implini legea, atunci ministrulu are ocaziune de ajunsu a se informa prin organele sale si in casu de necesitate a lua mesurile cele mai severe, care sunt prevediute spre a indeplini ceea ce lipsesce. Eu inse affu, ca nici nu se cuvina si nici este de lipsa

Foisiór'a „Observatoriului“.

Victimele guvernului pasialeloru.

Naratiune istorica de: C. Bolanden.

Trad. de: J. Marchesiu.

(Urmare.)

— Nu aveti cauza fundata de a ve revoltu in contra guvernulu din Bern, ca-ci densulu face forte intieptiesce, de orece statulu nu pote suferi ca unii membrii de ai sei se depinda dela unu omu care e afara de statu, cum e si pontificele romanu. — Seu ore nu esista si in Bibli'a chrestiniloru pasagiulu: Fii supusu poterei, ca-ci aceea este dela Ddiu.

— Dar, deca superioritatea seu statulu are potere deplina si dreptu nelimitatu, ce are poporulu, seu dora acesta nu are nici unu dreptu? reflecta Osterman cu o ironia abia observata.

— Poporulu nu pote se aiba drepturi, dinsulu trebuie neconditionatu se asculte de mai marii sei.

— Dreptu aveti, Escelentia, esclama intr'unu tonu iritatu artistulu, poporulu trebuie degradatu la starea viteloru.

— Esistenti'a statulu pretinde acesta — dise pasi'a cu unu surisu finu. — Intre aceste vorbiri servitoriulu intru si facu semnu domnulu seu.

— Pote intru — esclama pasia.

Pe usia se vediu intrandu o figura cu trasuri melancholice si posomorite. — Osterman cunoscu indata pe preotulu, care fu escortatu dilele trecute pe strada.

Fisionomi'a lui Mustafa se intuneca de odata si pironindu-si ochii sei plini de ura asupra preotulu, i adresu urmato'rele cuvinte:

— Cum te chiama?

— David Ratovich.

— Pentru ce te au escortatu?

— Pentru ca am servitu miss'a, am predicatu cuventulu lui Ddiu, er pe morbosi i-am provediutu cu sacramentele murindiloru.

— Legile statulu ti-au interdisu orice functiune preotiesca. Pentru ce nu te-ai supusu legiloru?

— Pe mine nu me pote opri statulu, dela ceea ce me deobliga Ddiu.

— Dupa teori'a acesta te credi emancipatu de sub legile statulu.

— Escelentia! noi preotii facemu deosebire intre datorintiele ce le avemu fatia cu statulu si intre cele care le avemu fatia cu Ddiu. — Ce privesce cele pamentesci, suntemu supusi statulu; er' in cele sufletesci, lui Ddiu; pentru-ca statulu nu are nemic'a de a face cu sufletulu omulu, care apartiene vietii eterne.

— Vorbe góle! esclama pasia cu despretiu, ceea ce comitu preotii, se pote observa, prin urmare, nu apartiene vietii eterne, deci statulu are dreptu de a interdice atari functiuni.

— Ve insielati Escelentia! preotii prin fapte seu semne esterne conferescu daruri interne credintiosiloru loru, er' darulu nu cade in resortulu legiloru statulu; deci nici unu statu pre pamentu nu-si pote aroga necari drepturi fatia cu cele sufletesci eterne si transmundane; pentru aceea si dise fundatoriulu religiunei nostre: Imperati'a mea nu este din lumea acesta. Asia dara, deca biserica lui Chr. in sensu spiritualu nu e din lumea acesta, atunci statulu in cele spirituale nu are nici unu dreptu de ingerintia.

— Cu alte cuvinte, statulu nu pote infrange cerbi-ci'a preotiloru.

— Asia e Escelentia — reflecta preotulu cu seriozitate. — Noi preotii nu suntemu chiamati dela statu, ci dela Ddiu; misiunea nostra nu privesce cele trecato're, ci cele eterne, adeca suntemu medicii sufletulu, er' nu ai corpulu; a conduce sufletele la vieti'a eterna, acesta e chiamarea nostra cea mai sublima.

— Asia dar' de chiamarea preotiesca se tiene a servi, a marturisi si predicu, cari tote sunt oprite prin legile statulu.

— Asia e Escelentia!

— Eu ti-asiu da unu consiliu. Se te supui neconditionatu legiloru statulu si atunci indata vei fi liberu.

— Nu potu, nu voiescu se fiu apostatu, dela religiunea mea nu me voiu abate nici candu, chiar de s'ar intempla se cadu victima legiloru statulu.

— Atunci, cara-te din'aintea mea!

Preotulu facendu unu complimentu se departa.

— Acuma ti poti face ideia despre omulu acesta inocentu — incepu er' pasi'a.

— Eu din parte-mi nu am observatu nici unu defectu in preotulu acesta, din contra cu admiratiune am observatu o calitate frumoza: abnegatiunea.

— Adeca nesubordinatiunea fatia cu legile statulu se pote dice o calitate frumoza. — In privinti'a acesta asiu cere óresi-care esplicari.

— Merita respectu barbatulu, reflecta Osterman, care infruntandu pericolele teribile cu fatia senina, sustiene principiile sale. — Precum se vede, preotulu acesta nu voiesce a se abate dela religiunea sa, se consacra cu totu devotamentulu misiunei sale, prin urmare merita totu respectulu.

— Se nu iai in nume de reu d-iu meu — respunse pasi'a abia predominandu-si mani'a — deca la tote aceste nu potu se dicu altu-ceva, de catu ca parerea dtale e productulu unei fantasii estravagante.

— Precum se vede sunteti in divergentia de opiniuni — reluà vorba Piccolo.

— Acea provine de acolo, ca chiamarea ne este diferita — respunse pasi'a — de altcum admiru talentulu dlui Osterman.

— Escelentia, continua Piccolo, binevoiti a-mi permite, ca din provinci'a Escelentiei Vóstre, conformu dorintei poporulu se ve presentesu vre-o cativa fruntasi din cause forte grave.

— Dorintia si rugamintile supusiloru mei totu de una le ascultu cu placere.

Dupa conversatiunea acesta amicii 'si luara remasu bunu dela pasi'a.

In diu'a urmato're fruntasii poporulu din Bosni'a,

a lovi în demnitatea autoritatilor eclesiastice superioare prin mesuri preventive.

Trecu la cestiunea principală, care se dice a fi necesitatea de a sci limb'a magiara. Aci e preste potintia a nu reflectă, ca poporul comunu nemagiari din acêsta patria, adeca class'a agricultorilor, face 70 până la 80% din poporatiunea intrêga. Acêsta multime de popor numai în acelea tînuturi ale tierei pôte se aiba lipsa sêu de limb'a magiara, sêu de ori care alta din patri'a, pe unde locuesce amestecata cu magiari sêu cu popôra de alte limbi si vine mai desu în contactu cu densele; mai departe inse, precum în viati'a privata, asia si în relatiunile oficiali ale acestor popôra le este prea de ajunsu cunoscintia limb'ei proprie chiaru în sensulu legeri pentru nationalitati. În vieti'a privata popôrale de limbi diverse sci se s'ajute usioru, fara se simta cea mai mica trebuintia de vre-o lege, pentru ca ei în scôla vietiei invetia alta limba pe cātu are lipsa de ea, si prin acêsta diversitatea limb'elor este complanata de sine. Asia dara din caus'a acêsta nu este nici o trebuintia a generalisă limb'a magiara, era pentru cei ce voiescu a înaintă în cultura mai multu decātu si-o potu castigă în scôlele elementarie, acolea sunt scôlele primare superioare, scôlele cetatienesci, reale si gimnasiale. În tôte aceste scôle s'au îngrijitu prin lege, că limb'a magiara se fia invetiata cum se cade. Prin urmare argumentulu adusu de atatea-ori, ca fora cunoscintia limb'ei magiare patriotii nu se potu ferici în vieti'a publica, nu militedia nici-decum în favorulu acestui proiectu de lege.

Dêca cu tôte acestea, voiti că limb'a magiara se fia propusa si invetiata în scôlele elementarie, nu pentru ca i sar' cunôsce necesitatea, ci numai că de lusu, atunci acestu scopu nu dicu ca ilu veti ajunge, ci numai cātu ilu veti încercă, inse cu delaturarea celorlalte obiecte prescrie. Acele încercari inse pe langa cea mai buna vointia voru remanea cu totulu desierte, ori pe unde scolariloru le lipsesce ocaziunea de a se ecercitâ în limb'a magiara afara din scôla, în societate.

Ceea ce se pôte face preste-totu în interesulu limb'ei magiare în scôlele elementarie nemagiare, nu pôte fi mai multu, decātu a invetiă se scrie, se citesca si a se deprinde în pronuntierea limb'ei; acêsta inse se face si până acum într'o mare parte a scôleloru confessionali, ér' unde nu se face, se pôte intemplă si fara legi de acestea. În cātu pentru biseric'a mea, ve pociu asigură, ca se va si intemplă, pôte si în proportiune mai mare; a pretinde inse lucrul ce nu se pôte execută nicidecum, credu eu ca lovesce în demnitatea legeri.

Lips'a cea ardietôre a sermanului nostru popor remasu în cultura nici decum nu este limb'a magiara. Gubernulu si legislativ'a se lucre din respoteri, că greutatile publice se se micșoredie, că poporul se pôte înaintă în cultura cu ajutoriulu limb'ei proprie, deocamdata celu pucinu pe atata, în cātu se si pôte pricepe interesele sale proprii si se fia în stare a se apară contra influintiei acelei

— pe cari dejă i încuragiase Piccolo, se si prezentara înaintea pasiei. — Mustafa i primi fôrte afabilu. — Din tractarea-i fina nu se potu observă, ca omulu acesta nu a voitu nici candu a recunôsce drepturile vitale ale poporului supusu. — Fruntasii fusera fôrte consternati.

— Cu ce ve potu servi ômeni buni, — începù pasi'a ipocritu. Betranule Rodich, binevoiesce a interpretă dorintia supusiloru mei!

Rodich, privi la Piccolo cu o privire blanda, ce denunciă ca are lipsa de ajutoriulu lui. — Privirea lui Piccolo incuragia pe betranu.

— Escelentia! începù betranulu Rodich — noi suntemu reprezentantii poporului chrestinu din Bosni'a. Suferintiele nôstre sunt fôrte cumplite, de ôrece esecutorii de dare ne înpilédia într'unu modu fôrte necrutatoriu.

Miseri'a nôstra este nemarginata în catu, în lips'a vitelor, suntemu siliti noi a trage în jugu, că neste vite, dêca nu voimu se perimu de fôme. — Multi dejă au si reposatu sub sarcin'a greutatiloru nesuportabile. — Majestatea S'a Sultanulu se indura preagratosu a ne promite inca în anulu 1857 că starea nôstra deplorabila se va amelioră, inse spre cea mai mare nefericire positiunea nôstra a remasu si pana acuma cea mai miserabile. Decumva inse va dură starea acêsta si mai incolo, atunci desperatiunea nôstra 'si-va ajunge culmea, ér', că omulu desperatu, de ce e capabilu ve poteti convinge Escelentia din conduit'a hertiegoveniloru.

— Pășurile vôtres m'au misicatu fôrte, respunse pasi'a cu fatiaria, — Sultanulu, Domnulu nostru a si dispusu că esecutorii de dare se fia mai indulgenti fatia cu chrestinii; inse înpregiurarile nu concedu că tôte mandatele Sultanului nostru se se duca în deplinire, pentru aceea ve mangaiati cu aceea, că esecutiunea de dare e totu asia de stricta si în alte state civilisate. — Interesele statului pretindu, că statulu se dispuna de bani si pentru aceea a plată contributiune este îndatoratu fieste care supusu alu statului. (Va urmă).

clase de popor, care ilu ruinédia cu totulu prin tôte midilôcele. Candu se va intemplă acêsta, va mai ajunge si elu că se si indreptedie atentiunea spre invetiarea limb'ei magiare; dar' până atunci se nu facemu, că prin ecserimente de acestea starea poporului se ajunga a fi si mai nesuportabila.

În fine la cuvintele escel. sale d. ministru de culte si instructiune publica, prin cari a disu ca „unii domni au interesu că se agitedie,“ am de a observă, ca se pôte că escel. sa d. ministru se le fia disu si relative la persón'a mea, pentru ca i au placutu a mai vorbi si în altu locu totu asia. Eu inse provocandume din nou cu consciintia patriotica curata la trecutulu meu, tôte insinuarile de acêsta natura venite dela ori si cine, sêu asupra persônei mele, sêu asupra celoru ce se tînu de mine, le respingu în modu categoricu.

Proiectulu de lege nu'lu primescu, imi permitu inse a propune urmatoriulu proiectu de concludu (citesce): „Proiectu de concludu. Cas'a magnatiloru ne simtindu astadata necesitatea unui proiectu de lege că acesta, trece asupra lui la ordinea dilei.“

Revista politica.

Sibiu, 23 Maiu st. n. 1879.

Fortificati si bine ingraditi în positiunile loru defensive, bine organizati si bine disciplinati, conducătorii si fruntasii natiunei boeme avura în 18 Maiu în Prag'a o conferentia politica în care ei primira în unanimitate o resolutiune, prin care declarara ca: de ôrece situatiunea politica nu s'au schimbatu, natiunea boema nu se afla indemnata a 'si schimbă si a'si parasi atitudinea sa de passivitate politica, nici acuma fatia cu noele alegeri pentru parlamentulu austriacu, ci va urmă a observă si de aci înainte decisiunile luate în conferentia din 28 Septembrie 1878.

Resulta deci din acêsta resolutiune, ca boemii nu voru se între în parlamentulu austriacu, până ce nu li se va garantă individualitatea loru istorica si autonomi'a regatului boemu, într'unu modu destulu de sufficientu asia, că acea garantia se asiguredie esistentia si viitoriulu natiunei boeme că individualitate si factoru politicu egal indreptatitu si recunoscutu în monarchi'a austriaca. Condițiunea sine qua non dela care natiunea boema face dependenta intrarea si participarea ei la viati'a constitutională este deci, totu aceea că si până acuma, adeca: recunoscerea si garantarea perfecta si fara nici o reserva a autonomiei regatului boemu si a natiunei boeme prin unu contractu de statu bilateralu, încheiatu între natiunea boema si între regele Boemiei, care este totu-odata si imperatu alu Austriei.

Unu visu si o ilusiune fugitiva a fantasiei nemtilor „fidei constitutiunei“ a fostu deci credintia si asteptarile lor, ca boemii ar fi obositi, desgustati si slabiti prin passivitatea lor de până acuma si ca ei ar fi aplecati a'si parasi programulu loru politicu traditionalu, basatu pe istori'a loru nationala si a capitulă la grati'a si disgrati'a elementului germanu si magiaru numai si numai pentru frumosii ochi ai dualismului.

Marele barbatu de statu alu boemiloru renumitulu istoricu Franciscu Palacky a disu ca: „Natiunea boema va apelă dela reu informatulu la mai bine informatulu imperatu.“ Acuma se va arată preste pucinu, dêca a sositu acelu tempu predisu si prevediutu de Palacky, sêu ca dualismulu va fi fostu numai unu esperimentu constitutionalu, cu ajutoriulu caruia absolutismulu reactionaru isi va recuceri terenulu si positiunile perdute.

Ôre celea ce se petrecu în Prussi'a si Russi'a se nu ecercitedie o fatala influentia si asupra monarchiei nôstre? Acêsta este întrebarea pe care si-o punu si trebe se si-o puna toti patriotii adevirati, iubitori de libertate si de progresu, fatia cu furtun'a si ghietiosulu crivetiu reactionaru care suffa din nordulu Europei.

Situatiunea politica în Prussi'a a ajunsu la unu punctu estremu. Mesurile reactionare ale dictatorului de „feru si de sange“ au produsu o indignatiune si o iritatiune atātu de mare, în cātu presedintele parlamentului prussianu d. Max de Forckenbeck ne mai potendu suferi terorismulu principelui Bismark si-au datu demisiunea din postulu seu de până acuma, declarandu ca: ne mai fiindu de acordu cu principiile maioritatii parlamentare nici nu o mai pôte representă pe fotoliulu de presedinte alu parlamentului.

Acêsta declaratiune alui Forckenbeck a facutu o sensatiune fôrte mare, precum si toastulu

pe care l'au tînutu la o într'unire a celoru 72 reprezentanti ai cetatiloru principale din Pruss'o-Germani'a, cari s'au adunatu la Berlin, pentru că se se consultedie asupra mesuriloru ce au a se luă în contra proiectelor de lege economice, prin cari principele-cancelaru voeste se inauguredie o reactiune fatala pe terenulu economicu.

Conferentia reprezentantiloru cetatienesti au decisu la propunerea si la apelulu facutu de cātu fostulu presedinte Forekenbeck, ca fara întârziere trebe se se infintiedie si se se organizedie o puternica partida politica a cetatieniloru germani, pentru aperiarea drepturiloru si libertatiloru cetatienesti amenintiate prin mesurile reactionare ale gubernului prussianu.

Avemu deci a ne asteptă la conflicte violente si între despotismulu cesaristicu si între elementulu liberalu si socialisticu din Prusso-Germani'a.

Organele politienesti au facutu descoperirea si au constatat ca între socialistii din Germani'a, între nihilistii din Russi'a si între asociatiunea internationala din London esista relatiuni reale si o corespondentia fôrte latita si intensiva.

Relative la pacea încheiata între Angli'a si Jakub-Kahn diariulu englesescu „Times“ publica următoarele punctuatiuni:

Ocupatiunea si anesarea pasuriloru si a unui teritoriu sufficientu pentru fruntaria ficsata în modu „scientificu;“ functionarea unui resedinte englesu în Kabul; controlarea relatiuniloru esterne ale Afganistanului; independentia semintielor a fridde, fara de a prejudecă cestiunea relative la dominiatiunea asupra pasuriloru.

Silintiele gubernului russescu de a inabusi cu ori ce pretiu misicarea revolutionara a nihilistiloru pana acuma n'au avutu altu resultatu decatu acela, ca terorismulu draconicu este la culme si ca nihilismulu în locu de a se descuragiă si-au schimbatu numai tactic'a. Elu adeca nu se mai multiameste cu atentate singuratiche comise asupra individiloru particulari, ci au adoptatu incendiarea în massa a orasielor si a localitatiloru principale din gubernamentele asupra carora s'a fostu publicatu starea de asediu. Asia se esplica deseale si repetitele incendii despre cari ne relatedia scirile mai recente ce se strecóra preste fruntaria russesca. Imita-voru ôre nihilistii russesci pe comunistii si petrolistii francesi din anulu 1871 cari incendiasera Parisulu? O astfelu de catastrofa ar fi teribila si infernala, dar' nici decum imposibila.

Alegerile pentru Constituanta în colegiulu I si II din Romani'a au avutu de resultatu, ca partid'a liberala a castigatu 49 locuri din 60 alegeri facute. Colegiile proprietariloru mari si ale proprietariloru de midilocu au datu dara doue treimi partidei national-liberale astadi la putere.

Conventiune austro-turcesca relative la Novi-Bazar.

Gubernulu austro-ungaru si celu turcescu si-au rezervatu intielegerea asupra amenuntelor ocupatiunei, prevediute prin articolulu 28 alu tractatului din Berlin, fara de a prejudecă drepturile de suveranitate ale M. S. imperiale Sultanului, relative la aceste doue provincii. Amendoune gubernale au numitu de plenipotentiaru:

Turci'a pe E. S. Alecsandru Caratheodory pasia, ministru alu afaceriloru straine si E. S. Munif Efendi, ministru alu instructiunei. — Austro-Ungari'a pe E. S. comitele F. Zichy, ambasadoru ecstraordinaru si plenipotentiaru alu Austriei pe langa M. S. Sultanulu.

Acesti plenipotentiaru s'au invoitu dupa schimbarea si cercetarea inpoterniciriloru loru asupra următoarelor puncte:

Art. 1. Administratiunea Bosniei si Hertiegovinei va fi indeplinita, în intielesulu art. 25 alu tractatului de Berlin, de catre Austro-Ungari'a. Gubernulu austro-ungaru va lasă se functionedie si mai departe pe functionarii de pana acum, într'u catu intrunescu capacitatea necesara functiunei lor; în casu de substituire, acêsta se va face preferindu-se, dupa poteri, indigenii.

Art. 2. Libertatea si ecercitiulu tutulor cultelor din Bosni'a si Hertiegovin'a se garantedia pentru toti locuitorii statorniciti în ele sau cari voru trece că calatori. Cu deosebire se garantedia deplina libertate mahomedaniloru, în relatiunile lor cu capetenile preotiesci. Comandantii trupelor M. S. imperatului si regelui precum si autoritatile administrative voru priveghiă cu cea mai mare îngrijire, că nici avere nici moravurile, nici libertatea religiôsa, nici în fine sigurantia persônei si proprietatii mahomedaniloru se nu fia atacate. Incalcarea averei si ofensarea religiunei mahomedaniloru voru fi pedepsite cu cea mai mare asprime. Numele M. S. Sultanului va fi numitu în rugaciunile publice că si pana acum. Chiar' si candu obiceiurile religiôse voru cere, că drapelulu otomanu se fia arboratu pe minarete, obiceiulu acesta va fi respectatu.

Art. 3. Veniturile Bosniei si Hertiegovinei voru fi întrebuintiate esclusiv pentru necesitatile, administrarea si amelioratiunile provinciiloru.

Art. 4. Monedele otomane în vigôre voru remanea si mai departe în comerciulu Bosniei si Hertiegovinei.

Art. 5. Înalt'a pôrta va dispune, dupa buna placere, de armele si materialulu de resboiu si de cele

alte lucruri apartinătoare guvernului otoman, si cari se afla in localitatile fortificate. Spre acestu scopu comisarilor delegati de catre ambele gubernu voru stabili inventariile de lipsa.

Art. 6. Cestiunea modului de tractare a locuitorilor din Bosnia si Hertegovina, candu acestia se voru afla afara de granitele acestor provincii sau voru calatori, se va regula prin o invoiere speciala.

Art. 7. Spre a ajunge scopurile politice si militare, reclamate de interesele reciproce si de articolulu 25 alu tractatului de Berlin, in privirea sandsiacului Novi-Bazar, ambele gubernu au hotaritu, de a regula dispozitiunile executarii. Spre acestu scopu guvernulu M. S. Imperatului se indatoredia de a inpartasi M. S. Sultanului, candu se va face intrarea trupelor imperiale-regesci. Spre a inlatura ori-ce amanare, amendou gubernu se indatoredia, in catu le priveste, de a plenipotentia inca de astadi, pentru ori-ce casu, pe tote autoritatile si pe toti comandantii loru de trupe, spre a potea regula afacerile ce se voru ivi directu intre ei, afacerile anume, cari privescu nutritia si scutirea trupelor. Se intielege de sine, ca tote cheltuelile rezultate din acesta voru fi suportate de catre guvernulu austro-ungaru.

Art. 8. Presentia trupelor M. S. Imperatului si regelui in sandsiaculu Novi-Bazar, nu va impede intru nimicu activitatea autoritatilor otomane, administrative, judiciare si financiari, cari isi voru continua activitatea loru ca si pana acuma sub ordinele esclusive si directe ale Portiei.

Art. 9. De ca inalt'a Porta ar dori se tramita si si ea trupe regulate in acele puncte ale sandsiacului Novi-Bazar, unde se afla trupe austriace, acesta se va potea face fara nici o pedeca. Amendou trupele voru fi puse pe unu pecioru de deplina egalitate, in ce priveste tari'a, avantajele militare si libertatea miscarilor loru. Porta se indatoredia de a nu tinea intre marginile sandsiacului Novi-Bazar de locu trupe neregulate.

Art. 10. De sine se intielege ca la tota intemplantrea dreptulu Austro-Ungariei, de a tinea garnisone in unele puncte, conformu art. 7, precum si marimea loru, nu se prejudeca intru nimicu prin aceste dispozituni.

Constantinopole, 21 Aprilie 1879.

Semnati: Al. Carateodori. Munif. Zichy.

Adneculu la Conventiune.

Se prea intielege ca intre inprejurarile actuale guvernulu austro-ungaru rezervandu'si tote drepturile ce i competu in puterea Art. 23 alu tractatului de Berlin, va potea tinea garnisone in trei localitati situate pe langa Lim, intre fruntariile Serbiei si Muntenegrului. Aceste puncte aru fi: Priboj, Prepolje si Bielopolje.

Numerulu trupelor destinate actualmente pentru acelu servitiu de garnisone nu va trece preste 4 pana la 5000 feciori.

De ca in urm'a inprejurarilor se va afla de necesaru de a ocupa si alte puncte, atunci din ambele parti se va procede conformu Art. 7; afara numai de ca guvernulu austriacu va avea intentiunea a tramite trupe spre unele puncte din Balcani seu din Ragosna, in care casu va trebui se premerga o intielegere directa cu inalt'a Porta.

Constantinopole, 21 Aprilie 1879.

Semnati: Al. Carateodori. Munif. Zichy.

Transilvania.

— Sibiu. — (Dela sinodulu archidicesanu.)

(Urmare.)

— Siedinti'a XI. La ordinea dilei se afla raportulu comisiunii finantiare. — Raportorulu deputat. Anania Trombitasiu reportedia urmatoarele:

Ce priveste scontrarea casselor si supracensurarea ratiociniilor comisiunea prin o subcomisiune de 3, infatisandu-se in cancelaria epitropesca a trasu saldulu in cartile de comptabilitate a cassariului si controlorului si scontrandu cass'a a constatatu, ca sum'a de 18,875 fl. 33¹/₂ cr. v. a., ce trebuiau se se afle in cassa, dupa carule de comptabilitate, s'au si aflu esactu; — cu privire la scontrarea charthiilor de valoare, care formedia proprietatea fondurilor, comisiunea din caus'a scurtimei timpului s'a marginitu la scontrarea de proba a unui fondu, ale carui charthii le au aflu in suma si categoric in consuntantia cu registrulu acelu fondu; — ce priveste revisi'a ratiociniilor, acesta suplinindu-o evidenti'a ce o contine sistemulu nou de comptabilitate, comisiunea s'a marginitu numai la a cerca, daca solvirile si inducerea perceptorilor se indeplinescu dupa prescriptele regulamentulu, ce a si aflu. Pe bas'a acestor'a:

a) raportulu finantiare despre scontrarea cassei si revisiunea ratiociniilor se ia spre sciintia si consistoriului ca senatu epitropescu se da absolutoriu pentru anulu bugetaru 1868.

b) se indruma epitropi'a archidicesana, ca din sum'a banilor gat'a cu 18,375 fl. 33¹/₂ cr. se activevie lombardarea dela banca, er' pe venitoru se nu se tina sume asia de mari in cassa fara de necesitate evidenta.

Raportorulu da cetire raportulu comisiunii consistoriale emisse pentru examinarea ratiociniilor si scontrarea cassei asternuta sinodulu prin charthia cons. din 7 l. c. Nr. 1088 Eptr.

Dupa cetirea acestui raportu se propune siedintia confidentiala si siedinti'a publica se preface in siedintia confidentiala.

Vediendu-se in sa dupa o scurta desbatere ca nu sunt motive pentru siedinti'a confidentiala, siedinti'a publica se deschide.

Punendu-se la pertractare raportulu comisiunii consistoriale din punctu in punctu — punctulu 1, carele priveste datori'a flotanta se ia spre sciintia.

punctulu 2, carele se refera la couponii neincassati la diu'a scadentiei loru se ia spre sciintia.

punctulu 3, carele are in vedere anticipatiunea pentru acoperirea datoriei flotante si inprumutulu fundatiunei lui Gojdu de 4000 fl. v. a. din fondulu tipografiei, se ia spre sciintia.

pt. 4. cu privire la o datorie de 2560 fl. la fondulu preotimei archidicesane, dupa deslucirile date de presidiu se ia spre sciintia.

pt. 5, carele are in vedere contribuirile preotilor la fondulu preotimei archidicesane, se ia spre sciintia.

la pt. 6, carele priveste restantiele din tacsele dela nou cununatii, consistoriulu se indruma a dispune ca aceste restantie se se incasadie si se se petreca la fondulu archiepiscopescu.

la pt. 7, in combinare cu pt. 8, in care se vede ca sum'a de 21,233 fl. 89 cr. s'a aflu intraga in cass'a de di, se recomanda epitropiei mai acurata implinire a §-lui 4 alin. 2 a regulamentulu pentru administrarea averilor archidicesane.

Pe venitoru revisiunea comisiunii scontratoare se se estinda si asupra celorlalte obiecte de valoare insirate in §. 45 ale regulamentulu pentru administrarea averilor archidicesane.

Raportulu senatulu epitropescu Numerulu con. 1084 Eptr.

a. Constatandu-se necesitatea urgenta a pregatirii de literi fundationale se ia spre sciintia; se insarcinedia consistoriulu a satisfaca §. 3 din regulamentulu pentru manipularea cu fondulu archidicesanu.

b. Consistoriulu se se insarcinedie de nou cu punerea in ordine a bibliotecei si cu procurarea celorlalte necesare spre scopulu acesta fiindu a se asterne ratiociniulu pentru eventualele spese procsimulu sinodu spre indemnare.

c. Sinodulu insarcinedia consistoriulu archidicesanu ca se reguledie catu mai curendu afacerile cu fiscalulu consistorialu in sensulu conclusulu de sub Nr. 164—1877.

d. Se insarcinedia consistoriulu cu escrierea colectorulu pentru acoperirea datoriei flotante si pentru anulu urmatoru, facenduse astfelu inceputulu sporirei fondulu pentru sinodulu archidicesanu.

e. In privintia datoriei de fl. 10,478 37¹/₂ cr. la statu, resulta din anticipatiunea data in salariulu archiepiscopescu constatandu si comisiunea, ca acesta afacere nu suferu amanare.

Sinodulu insarcinedia pe Consistoriu:

1. A asterne fara amenare presentatiunea inaltulu regimu, in care se lu roge ca se ordinedie de nou punctuos'a si acurat'a escriere si incasare a tacsei sidocsiale prin perceptoratele regesci; se se roge de nou pentru eruarea si incasarea restantiilor de pe anii decursi.

2. Se efectuedie prin oficiele parohiale si protopresbiterale o conscriere catu de acurata a familiiloru gr. or. din intraga archidicesa; si retinendu o copie se o asterna aceea inaltulu regimu cu rogarea, ca escrierea si incasarea tacsei sidocsiale se se efectuedie in viitoru pe bas'a aceleia.

3. Se fia rugatu inaltulu regimu a nu staru pentru platirea sumei numite pana ne va da deslucirile cerende; sau a ne concede platirea in rate.

Corespondentie particularie ale „Observatoriulu“.

— Lugosiu 12 Maiu 1879. — (Unu procesu criminalu sensationale.) Stimatu Domnule Redactoru! Mai bucuros asi fi luat condeiu ca se ve potu scrie ceva in bucuratoriu din acesta parte nefericita a tierii, care era ore candu terenu laudatu pentru vietia nationale, era adi prin coruptiunea unora si nepasarea altora devenita asemenea unui desertu fora vre'o vietia ori semne de activitate; dara de ca in acesta privintia nu mi se da ocaziune a ve notificu catu de pucinu; mi este cu nepotintia ca se lasu fora amintire decurgerea unei drame destulu de triste, carea versa lumina preste vietia sociale si administratiunea din aceste parti.

Dram'a e gata deja de trei ani, era productiunea ei publica s'a inceputu numai in 5 Maiu a. c., candu adeca in sala comitatulu Carasiu, ca scena, loculu celu mai accomodatu si coresponditoriu obiectulu Cassei de economii (de pastrare) reunite Lugosiu-Resiti'a-Caransebesiu si Orsiova, fallite prin defraudarile comisse decatra Directori, si asia dicundu comprobe prin negligeri'a ori conspirarea intregulu Comitetu alu aceleia.

Inainte de a ilustra decurgerea acestei cause celebre, va fi bine se atingemu unele momente din vietia acestui institutu de bani, constatate cu ocaziunea pertractarei finale.

Pre tempulu miscarilor nationale la anulu 1869 s'a infintiatu in Lugosiu un'a Cassa de pastrare cu emiterea de 600 Actiuni la 100 fl. in valoare nominale de 60,000 fl.; dar' in pretiu reale numai de 50%. In anulu 1872 acesta cassa de pastrare s'a intinsu cerculu operatiunei sale mai de parte tragundu la sine institutele de bani d'iu Caransebesiu si Resiti'a erasi prin emitere de 600 actiuni noue la 100 fl. cu pretiu reale de 50%; era la anulu 1874 institutulu din cestiune a inpinsu operatiunea sa pana la marginea tierii la Orsiova, candu apoi de nou s'au emis 800 actiuni la 100 fl., asia catu la anulu 1874 institutulu unitu avea 2000 de actiuni, emise in valoare reale de 100,000 fl.

Acesta informatiune o permitu, pentru ca se se scia ca institutulu a coprinsu in cerculu seu finantiale partea meridionale a tierii.

Operatiunile finantiale ale acestui institutu s'au aretatu a fi bune, ca-ci sta in relatiuni cu institute de bani din Vien'a si Pest'a, catu in 1875 dupa aretarea bilantiulu ar fi invertitu aproape la 6 milioane florini. Nimene nu ar fi crediutu, ca acestu institutu se ajunga la stare de falimentu, afara numai, daca ar fi combinatu din acea inpregurare, aici la noi caracteristica, ca tota manipularea aceluia a fostu conerediuta antaiu la necari omeni nu prea demni de incredere, nu cu caracteru nepatatu.

Fia destulu a dice la acestu punctu, ca pre candu

acestu institutu la adunarea generala in bilantiulu subscrisu de directorulu Carolu Hammer si v.-directorulu Constantinu Gyca a aretase unu castigu curatu de 62,600 fl. cu dividend'a dupa actiune la 50% de 13 fl., abia trecu catuva tempu si in 29 Februaru 1876 un'a fama spaimantatoria cutriera orasiulu, ca la institutulu numitu s'au descoperitu defraudari colosali.

Spatiuulu unui jurnalulu ca alu DVostre nu permite, dar' nici nu este de interesu generale a descrie fasele, prin care trecuse acestu institutu dupa descoperirea defraudarilor pana la declararea concursulu si in specie pana in presente; asia me voiu margini numai la adnotarea celorlalte descoperite cu ocaziunea pertractarei publice.

Si ce s'a constatat cu acesta ocaziune?

1. Directorulu institutulu Carolu Hammer unu veneticu din alte tieri, ajunsu inse aici presedinte alu Clubulu liberalu si membru la tote comisiunile Comitatalu, a furatu 53,560 fl. punendu in loculu loru bonuri simple; a luat pre 54 cambie false 45,602 fl. datandu-se cambie false din lunile Novembrie-Decembrie (alegerile dietali?) si 12,902 fl. transcrise ca datoria a acelu directoru, fora a se afla cambie. Deci acestu directoru cu atata vedea si auctoritate in comitatu, cu arogantia si despretiu pentru romani, singuru a defraudatu ca la 112,098 fl.; — apoi parte prin radicare creditulu votatu mai alesu la membrii Comitatalu de manipulare, parte prin neprotestarea cambieloru ajunse la scadentia (espirate) la favoritiu institutulu si ai partidei, a causatu erasi alta dauna de 190,122 fl. astadi neincassabile, deci in suma-dauna totala de 302,222 fl.

2. Comptabili (Buchhalter) au purtatu protocole false, au instrainatu si falsificatu cambie, Cassariulu nu numai a luat sume mai mari din cass'a de mana, ci in cointielegere cu ingrigitorulu zalogeloru (lombard) si cu directorulu, caruia i-era neamu, din 1870 incependu a scosu 53 bucati de zaloge, fora a plati sum'a de ipotecare, in pretiu cam de 16,114 fl., punendu chartiutie, petricele si hârburi (cioburi) in loculu loru, apoi zaloge furate era le au ipotecatu la institutu, luandu bani pentru acele, cu unu cuventu, tota manipularea a fostu defraudare, si incependu dela directoru pana dora la celu din urma diregatoriu, au formatu un'a banda de hoti „onesti“, bine adnotandu altcum, ca aceste defraudari enorme s'au practisatu in restempu numai de 1¹/₂ anu asia, catu astadi stamu facia cu ruina totale a unui institutu, care dupa destinatiunea sa trebuia se promoveie industri'a si economi'a, se fia mana de ajutoriu intru lipsele materialu ale tieranulu. A si promovatu, dara pe dosu; pentruca acuma in faci'a opiniiei publice s'a constatat, ca chiar pe atunci candu existu acestu institutu, cuibulu coruptiunei morale si politice, camatari'a domnia in mesura mai mare; si cum nu? candu turma de sensali erau emisi a stringe bani dela omeni, avendu dela institutu pentru acea 1¹/₂ percentu, omeni institutulu si ai carmei jidovii, capatau pre riscu inprumuturi enorme pe langa 8—10%, ca se dea la biat'a „nati'a“ cu 24—60%; ca chiaru diregatorii se neguatioreau primindu bani din institutu si dandu mai incolo pre cameta enorma, ca aceia primiau provisiuni mari pentru prolongirea nelegale a cambieloru, si alte asemenea lucruri condamnabile.

In faci'a acestora fiacare ar' potea se intrebe, cum s'a potutu intempla acesta sub ochii administratiunei centrale politice si de justitia atunci, candu comitatalu cu banii orfanali, tribunalulu cu depositele sale a fostu inpartasitu la acestu institutu? atunci candu capii comitatulu, prefectulu ca presedinte si v.-prefectulu ca v.-directoru au incursu la manipularea institutulu, cum s'au potutu intempla acele defraudari, prin care dela mii si mii de orfani, seraci si omeni onesti, s'a luat panea din gura si in privintia economica unu tienutu intregu fu adusu pre dieci de ani la ruina totala?

Ori-cine a luat parte la pertractarea acestui procesu scandalosu, ori dora a si cercatu actele de investigatiune, trebe se marturiscesca, ca adeverata cauza nu o a potutu cunoasca, nu, ca-ci dora nu s'a potutu, nu a fostu iertatu. Publiculu inse fara distinctiune cunoasca acesta cauza, acelu secretu publicu, cumca caus'a acestor defraudari trebe cautata multu mai afundu, unde man'a justitiei nu e ertatu se ajunga. Scie fiacine ca isvorulu acestor defraudari se trage din relatiunile sociali si politice din aceste parti, si cei ce siedu pre banc'a acusatiloru, suntu numai instrumentele acelu relatiuni blastemate si desastrose. — Acesta, afara de marturisirea indirecta a acusatulu primariu, s'a cunoscutu si din cuventarea de apurare a avocatulu Ales. Maday, fostu v.-comite si presedinte la tribunalulu, candu elu in faci'a publiculu a declarat, ca positiunea finantiale a clientulu seu, unii individi de rangu sociale inaltu, si insasi administratiunea comitatulu o a escamotatu spre scopurile sale publice, politice, si cari astadi adeverati causatori suntu in onore, era instrumentulu e in faci'a dreptatei. La acesta mai adaugemu din parte-ne numai atata, ca opiniunea publica e de accordu cu acesta declarare a aparatorulu avocatulu.

De si jurnalulu mai de frunte publica acestu procesu monstruosu mai pre largu — precum au si inceputu „Magyarország“ in Nr. 128, credu totusi a fi la locu, ca cu acesta ocaziune se adnotamu si noi ceva despre decursulu pertractarei finale. Pertractarea o a condusu insusi presedintele tribunalulu Alesandru Halmágyi (bine cunoscutu Redactiunei si din polemiele avute cu elu), si de si in unele privintie a fostu fara exceptiune, dar' singuru pote a semtitu ca intru implinirea chiamarei sale sta sub presiune, pentruca in atari casuri, candu seu inculpatii ori avocatulu comitatulu concursuale Coriolanu Bredecanu voiau se descopere isvorulu, caus'a adeverata, pentru carea institutulu a trebuitu se devina sub concursu, li-s'a interdisu desfasurarea causei, pre langa tota protestarea justa.

Apoi se fia vediutu lumea procedur'a procurorulu de statu, catu era — pre langa tota fraseologi'a s'a — de usioru intru acus'a redicata pentru crimele si furtu-

rile recunoscute de către insii acuzatorii, a buna sémă pentru aceea, că-cî precum la finea pertractarei singuru a marturisitu, pozițiunea lui o tare critica si stă sub presiune si numai intru inpregiurari că acelea a potutu se enuntie si acea absurditate, că nu Hammer et consortes sunt de vina, nu loru sunt de a se inpută defraudările si pagub'a, ci inpregiurariloru tempului, că si cele din 1873. Credem că ar fi fostu mai la locu, că procurorulu se fia declarat că sub acele inpregiurari intielege coruptiunea sociale si lips'a de caracteru si de onestitate politica, domni'a eschisiva a unei elice preste dreptu si dreptate. Raru se pôte vedé unu procesu, in care cercetarile facute se fia asia defectuose, asia obscure, că si in procesulu din cestiu, ceea ce prea bine a caracterisatu si advocatulu de renume bunu Titu Hatiegu in vorbirea sa de aperature.

Se mai adnotamu, că dintre advocatii romani, a fara de advocatulu Coriolanu Brediceanu din partea comitetulu concursuale, că aperature au figuratu Titu Hatiegu, care a doveditu si cu acésta ocaziune unu studiu juridicu si desteritate, si Fabiu Rezeiu, érași cu succesu bunu.

Dupa tóte aceste éta si sententi'a de pedépsa: Directorulu Hammer pentru defraudările de sute de mii, conformu propunerii procurorulu, fi judecatu la 4 ani, computandu-se in acestia si arestulu preventivu. — Cassariulu la 2 ani, — comptabilulu la unu anu, computandu-se detinerea previa; éra grigoriulu de zalóge i-s'a inputatu că pedépsa detinerea preventiva de 3 luni.

Acésta e decurgerea procesulu acestui scandalosu, care pôte servi de exemplu spre ilustrarea vietiei nóstre sociale si morale publice.

Cu caderea institutulu numitu s'a ruinatu nu numai starea singuraticiloru, ci s'au delapidatu si fonduri, bani de ai fundatiuniloru si de ai bisericelor serace. La acelu institutu au fostu depusi bani orfanali că la 35 mii, depositele dela tribunalu din fundatiune Grozdaiana romana cá la 3000 fl., din fundatiunile Episcopiei g.-cat. prin episcopulu Olteanu contra dispusețiuniloru testamentarie ale Eppulu Ales. Dobra, s'au depusu cá la 15,000 fl., de si pre langa óresi-careva hipoteca. Si cumcă óre câte % voru capetá deponentii, acésta ni-ar poté spune curatorulu masei Dr. Ioanu Majoru, ori mai bine comitetulu concursuale, care destulu de incetu descurca tréb'a; dar' publiculu ingrijatu bucurosu ar' primi dupa 4 ani si 1/2 din sumele depuse; Lumea pe la noi se teme si in casulu acesta, că in altele nenumerate de natur'a lui din acestea tieri, că prin traganarea liquidarei pe timpu mai indelungatu, mai pe urma se va consumá si capitalulu cátu a mai remasu.

Servésca acestu procesu nu numai de exemplu spre ilustrarea starei nóstre de aice, ci si de preingrigire pentru fia-cine, care depune averea s'a putina sau multa la institutulu de bani, pentru că precum bine a observatu si advocatulu Titu Hatiegu cu ocaziunea pertractarei, in tóte atari casuri indiferentismulu publiculu inca isi are partea sa. Bine se bage de sama toti căti depunu bani in institute publice manipulate mai alesu de mani straine, si candu numai i-se da ocaziune se examinedie manipularea, că se nu fia tardú, si niciodata se lacoméca la cametaria, ci se fia indestulatu cu fructificarea onesta si legale a averei sale.

— Y. —

Sciri diverse.

— (Reuniunea romana de cantari din Sibiu) va arangea Dumineca séra in 13/25 Maiu a. c. o productiune estraordinara insotita de dansu in sal'a dela „Imperatulu Romaniloru.“

P. T. domni ajutatori sunt rogati a'si procurá biletele de intrare in dilele de 12/24 si 13/25 l. c. intre órele 2—4 p. m. in localulu „Asociatiunei transilvane“, strad'a Cismadiei Nr. 7. Pretiulu intrarei: 1 fl. de persóna, logea mare 4 fl., logea mica 3 fl. v. a.

Inceputulu la 8 óre sér'a.

— Programulu productiunei este urmatoriulu: 1. „Stelele“, coru de Georgescu. 2. „Tót'a mea gândire . . .“, coru de L. Rheinberger. 3. „Cantulu gintei latine“, de V. Alecsandri, coru de Marchetti. 4. „Marsiulu independentiei“, de N. T. Orasianu, coru de E. Neudörfler. 5. Primavar'a din „Anotimpurile“ de I. Haydn.

Comitetulu.

— (Necrologu. † Demetriu Popu,) parochu in Covasintiu si asesoru consist. alu diecesei Aradului, a repaosatu in Domnulu la 1/13 Maiu. Coresp. despre solemnitatea inmormontarei se va publicá in numerulu viitoru.

Economi'a nationala.

Creditulu popularu.

(Urmare.)

Astfelu se damu la o parte inprumutulu grauitu, care omóra creditulu, si se remanemu in fati'a acestui obstacolu, asupra caruia ar fi copilarcesce si lasiu cá se inchidemu ochii, adeca dificul-

tatea de a inlesni bani acelora cari nu au nici unu capitalu, séu au unulu pré micu.

Acésta dificultate trebue se o invingemu. Déra mai nainte de tóte, nu mai sunt alte forme de creditulu popularu? Creditulu a carui necesitate o aretamu, este creditulu care mai cu séma are de scopu de a face inlesniri lucratoriulu care voiesce se 'si faca unu micu fondu. Acesta este unulu din obiectele stabilirei creditulu, si nu este singurulu.

Este mai antaiu unu felu de creditu fórté cunoscutu si fórté practicu, pe care nu 'lu gasescu de locu demnu de a figurá in acésta lista onorabile, déra pe care nu me potu opri de a nu 'lu semnalá si caracterizá, si este acela, care adesea este numitu creditulu de consumatiune, pe care negutiatoriulu ilu face cumparatoriulu. Lucratoriulu gasesce adesea unu asemenea creditu prin pravalii. Nu voiu se pretindu că unu asemenea creditu nu i face nici unu serviciu. Lips'a 'lu nevoiesce, si are recursu la elu cá se'si dobendésca lucrurile cele mai necesarii vietii. Voiu dice numai, ca este unu creditu plinu de inconveniente si de abusuri. Mai antaiu, nu veti negá, ca elu indémna la chieluiala. De câte ori chiaru nu este obiectulu unei triste speculatiuni din partea debitantiloru asupra pungei lucratoriloru. Nenorocitulu lucratoriu usédia de acésta facilitate deplorabile de a se inglodá in datorii, remanendu cá mai tardiu se espiedie aspru neprevederea sa. Alu douilea, unu asemenea creditu tinde neaparatu la scumpirea pretiulu obiectelor. Negutiatoriulu ne fiindu bine sicuru ca va fi platitu, ilu face se 'i platésca o prima pentru risculu in care se afa. Platnicii cei buni platescu si pentru cei rei. Cumparatorii cu bani gata, cari platescu asemenea si ei acésta parte de prima, au interesu cá acestu genu de creditu se dispara. Totalulu lucratoriloru aru gasi o mare economia in acésta.

Mai este asemenea unu creditu, pe care 'lu voiu numi „creditulu de asistentia,“ acela care inlesnesce lucratoriloru o suma órecare pe amanetu: voiu se ve vorbescu de asia numiti munti-de-pietate. Este unu lucru fórté cunoscutu si, déca nu m'asiu teme de a avé aerulu ca me jocu cu cuvintele, asi dice ca nimicu nu e mai popularu in Franci'a de catu creditulu ce 'lu face muntele-de-pietate. Si nu numai lucratoriulu recurge la elu. Cati inprumutatori rusinosi cari, apartinendu classelor mai instarite, isi ducu acolu pe furislu césorniculu, giuvaerurile, argintariile loru. Este clientel'a lumei cum se cade si a lumei in duoi peri, este clientel'a studentiloru cari nu studiésa. Mai este si unu órecare numeru de bogati, cari angagésa efecte pretiöse servindu-se de muntii-de-pietate cá de nesce deposite de pastrare si cari sunt bucurosi de a 'si procurá bani prin acestu midilocu; cá-cî sunt bogati strimtorati, pentru cari asemenea sfirsiturile de luna se presentésa sub felurite aspecte desagreabile si amenintatióre. Mai sunt asemenea alti individi, mici speculanti si intreprindietori, care'si facu din muntele-de-pietate unu midilocu de creditu, nu numai pentru a continuá afacerile loru, dér' chiaru adesea pentru a 'si procurá inaintari de bani: ceea ce nu este de locu in destinatiunea acestoru stabilimente. Destinatiunea loru, asupra careia nu pôte se fia indouiala, este de a da ajutoriu miseriei. Muntii-de-pietate s'au nascutu dintr'o inspiratiune bine-facatóre, mai antaiu in Itali'a, in secolulu alu XV-ea; érá vorb'a de a se combate usur'a Evreiloru si a Lombardiloru, cari jupuéu pe lucratorii strimtorati. Ludovicu XVI 'i a introdusu in Franci'a la 1,777 si a facutu prin acésta unu adeveratu serviciu popularu, serviciu pe care 'lu vomu apretia si mai bine, candu vomu sci ca in Englitera, singur'a tíera pôte, in care muntii-de-pietate nu esista, lucratorii nevoiti se adresésa la „pannbrokers“, care le da bani cu dobandi enorme (30 si 40 la 100). Nu voiu déra se fiu ingratu catre acésta forma de creditu, de si pré pucinu me satisfac. Asistentia cu 9 la sute la Paris, cu 15 la sute in alte stabilimente ale Franciei, nu este costisitóre. Nu voiu se facu inputare muntiloru-de-pietate ca gramadescu averi, inputare care ar fi cu atatu mai pucinu fundata, cu catu, pe langa o multime de cheltueli, in virtutea unei clause speciale, beneficiile muntiloru-de-pietate apartínu de dreptu ospicielor. Déra in fine, este unu creditu intardiatu, séu celu pucinu neindestulatoru. Trebue se cautamu unu creditu mai largu si mai coprindietoriu aiurea.

Dupa creditulu de asistentia — doue cuvinte cari paru ca nu pré stau bine alaturi — este creditulu de pastrare; a primi banii pusi d'o parte si a favorisá spiritulu de economia, este unulu din obiectele pe cari le-am asemnatu banciloru, si unde

mai multu acestu lucru ar fi de doritu de catu la clasele lucrátóre? Este fórté trebuintiosu, fórté pretiosu unu micu capitalu pe care o se'lu regasimu in dilele candu nu capeti de lucru, séu candu esci bolnavu, séu candu va suná ór'a unoru necesitati prevedute, ca unu stabilimentu de facutu, educatiunea unui copilu, maritarea unei fete, unu tata betranu, séu o betrana mama de ajutatú! Este fórté de doritu, cá in clasele lucratoriloru sentimentulu de prevedere se i se faca incuragiari!

Pucinimea economiloru in acésta clasa este o mare tentatiune de a le cheltui. Ce se faci cu 10 franci, cu 20 séu chiaru cu 40? Ce banca primesce asemenea deposite? I vei inchide intr'o cuthie, i vei bagá intr'unu ciorapu, séu cine mai scie unde? Dér cum? Éta o necesitate care iti bate la usia; adesea placerea te chiama prin vocea seducátóre a camaradiloru; acei pucini bani stau acolo netrebnci si te hotaresci a cheltui numai o parte, si apoi indata iai si ce a mai remasu. Cas'a de pastrare, acestu stabilimentu, alu carui nume trebue pronuniatu cu respectu, a venitu cá se inarmese pe lucratoriu contra acelor slabiciuni fórté naturale si se dea unu radimiu siovaitórei sale virtuti. Primesce miclele sume acésta casa si a creatu pentru justele inchiétudini ale viitorulu, pentru sanetósele prevederi ale familiei, unu focariu de atractiune, care combate intr'unu modu utilu carcium'a si cele-lalte distractiuni.

Éta de aci inainte o perspectiva pe care pôte se'si-o propuna: primul francu depusu, cá-cî cas'a primesce chiaru si acésta mica suma, atrage si pe altii; prinde gustu de a stringe, mai cu séma candu scie ca are unde se pastredie cu sigurantia si candu scie ca acei bani pastrati 'i aduce si unu folosu (cá-cî i se da o dobanda de 3 si jum.) totu asia dupa cum se prinde gustu si la chieluiala. In locu de a se mai lasá fantasiiloru momentulu, se gandese la acelu timpu fiitoru, care se pare departatu si care sosese iute cu tóte acestea; in fine se obicinuesce a economisi pentru ai sei, cá si pentru sine insu-si.

Da, acei cari n'au veditu in casele de pastrare de catu egoismulu, unu egoismu fórté legitimu in ori-ce casu, s'au insielatu fórté. Simpathia ia si ea parte, afectiunea asemenea; ve voiu dá cá proba numai numerósele condicutie ale minoriloru depuse acolo. Adaogati ca o condicutie la cas'a de pastrare este cá o prima de incuragiare data moralitatii si o garantia contra desordinei.

Unulu din principalii fundatori ai acestui stabilimentu bine-facétorulu care datédia numai dela 1817, sub restauratiune, (creditulu popularu sub formele mai elementare, este nou in Franci'a) virtuosulu Beniaminu Delessert, afirma sunt cativa ani d'atunci, ca nici unulu dintre acei ce au depusu ceva la casele de pastrare, n'a suferitu nici o condamnare pe la tribunalu. Acei cari au facutu primul pasu pe drumulu care duce la proprietate, au contractatu obicinuintie morale, pe cari posesiunea unui capitalu le confirma. Cu catu mai multu tii la cine-va séu la ceva, cu atatu mai multu te feresci se nu gresiesci. (Va urmá.)

Cursulu monetelor in val. austr.

Vien'a, 21 Maiu.

Galbinii imperat. de auru	fl.	5.54 cr.
Moneta de 20 franci	„	9.37 „
Imperialu rusescu	„	9.58 „
Moneta germana de 100 marce	„	57.85 „
Sovereignu englesi	„	12.— „
Lira turéscá	„	10.58 „
Monete austr. de argintu 100 fl.	„	— „

Incunosciintiare.

Incependu dela 15 Maiu a. c. mi-am mutatu cancelari'a advocatuala dela Ving'a la Beeche-reculu-Mare (comitat. Torontalu). Cancelari'a mea se afa in strad'a principala casele Joaovici Nr. 523.

Demetriu Selageanu.

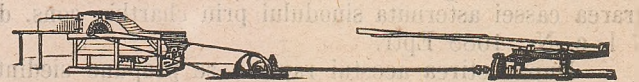
(72) 2—3

Advocatu.

UMRATH & COMP. in PRAG'A,

fabricanti de maschine agricole (69) 5—20

se recomandá prin specialitatile loru, renumite prin esecutarea loru fórté solida, ambletu usioru, productivitate mare si treieratu curatu a

Maschinelor loru de treieratu de mana si cu verteu

dela 1 pana la 8 poteri de cai séu boi atatu locomobile catu si stabile. Mai in colo fabricamu in marimi diferite si de o constructiune probata:

Ciururi pentru bucate, taiatóre de paie, mori pentru sdrobitu etc. etc.

Catalóge ilustrate in limbile patriei, se tramitu gratuitu si franco.